

DOI: [10.32702/2307-2156-2019.3.21](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2019.3.21)

УДК 351:355.02(477)

О. В. Кравчук,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права та процесу
Хмельницького університету управління та права, м. Хмельницький

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКСПЕРТНО-КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

О. Kravchuk
PhD in Law Sciences, Associate Professor of Criminal Law and Process Department,
Khmelnitsky University of Management and Law, Khmelnytsk

THE WAYS OF IMPROVEMENT OF ORGANIZATIONAL SUPPORT OF EXPERT AND CRIMINALIST ACTIVITY IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF STATE SECURITY ENSURING

У статті здійснено вдосконалення організаційного забезпечення експертно-криміналістичної діяльності в Україні в контексті забезпечення державної безпеки. Зокрема, обґрунтовано необхідність створення єдиної державної експертно-криміналістичної служби в Україні. Підкреслено, що зазначена служба дозволить: поліпшити умови роботи, науково-технічну оснащеність і підвищити ефективність експертної діяльності; ліквідувати міжвідомчі бар'єри і різні підходи до організації проведення судових експертиз; створити більші експертні установи на місцях з більшими можливостями та підвищити ефективність управління діяльністю експертно-криміналістичних установ. Запропоновано структуру системи єдиної державної експертно-криміналістичної діяльності. Відмічено, що ця система повинна містити Державний департамент судових експертиз України з його центральним апаратом та обласні управління судових експертиз з їх структурними підрозділами. Розроблено методiku організації контролю діяльності експерта з виробництва експертиз у системі єдиної державної експертно-криміналістичної діяльності. Акцентовано увагу на проведенні повторних та додаткових експертиз як на додатковій формі контролю діяльності експерта., що дозволяє керівнику експертно-криміналістичної служби з'ясувати підстави і причини таких дій, оцінити недоліки в роботі експерта.

Problem setting. Modern organizational support of expert and criminalist activity in Ukraine cannot be considered as completely effective one as the existing government institutions generally realize similar functions within the outlined field of activity. Besides, there are essential differences in performance of many functions. All above-mentioned causes the relevance of a research subject.

Recent research and publication analysis. According to many authors' point of view, the departmental discretization gradually becomes obsolete at the present stage of institutionalization of expert and criminalist activity as it promotes dispersion of the state forces and funds allocated

for fight against crime, generates duplication, and, as a result, causes the unnecessary competition between state experts and expert institutions of various departmental accessory.

Paper objective. *The purpose of article is investigation of the ways of improvement of organizational support of expert and criminalist activity in Ukraine in the context of state security ensuring.*

Paper main body. *The ways of improvement of organizational support of expert and criminalist activity in Ukraine in the context of state security ensuring are investigated in the article. In particular, the need of creation of uniform public expert and criminalist service in Ukraine is proved. The structure of a system of uniform state expert and criminalist activity is offered. The technique of organization of control of experts' activity in production of examinations in the system of uniform state expert and criminalist activity is developed.*

Conclusions of the research.

1. The need of creation of uniform public expert and criminalist service in Ukraine is proved. It is emphasized that the specified service will allow: improving working conditions, scientific and technical equipment and increasing the efficiency of expert activity; liquidation of interdepartmental barriers and various approaches to organization of judicial examinations' conducting; creation of big local expert institutions with great opportunities and increasing of effective management of expert and criminalist institutions' activity.

2. The structure of a system of uniform state expert and criminalist activity is offered. It is noted that the given system has to contain State department of judicial examinations of Ukraine with its central office and regional managements of judicial examinations with their structural divisions.

3. The technique of organization of control of experts' activity in production of examinations in the system of uniform state expert and criminalist activity is developed. The attention is focused on conducting of secondary and additional examinations as on an additional form of control of experts' activity that allows the head of expert and criminalist service finding out the bases and the reasons of such actions and estimating of shortcomings of the experts' work.

Ключові слова: *організаційне забезпечення; експертно-криміналістична діяльність; державна безпека; контроль; система; структура.*

Keywords: *organizational support; expert and criminalist activity; state security; control; system; structure.*

Постановка проблеми. Сучасне організаційне забезпечення експертно-криміналістичної діяльності в Україні не можна вважати повністю дієвим, оскільки існуючі державні структури здебільшого реалізують подібні функції в межах окресленої сфери діяльності. Крім того, присутні суттєві розходження у виконанні багатьох функцій. Вищезазначене обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На думку багатьох авторів, зокрема, В. В. Крилова, А. П. Шеремета, О. А. Федотової та ін., на сучасному етапі інституалізації експертно-криміналістичної діяльності відомча дискретність поступово зживає себе, оскільки вона сприяє розпорошенню державних сил і засобів, що виділяються на боротьбу зі злочинністю, породжує дублювання, і як наслідок, непотрібну конкуренцію між державними експертами і експертними установами різної відомчої приналежності [2– 4].

Мета статті. Метою роботи є вдосконалення організаційного забезпечення експертно-криміналістичної діяльності в Україні в контексті забезпечення державної безпеки.

Для досягнення поставленої мети в роботі вирішуються такі завдання:

- обґрунтувати необхідність створення єдиної державної експертно-криміналістичної служби в Україні;
- запропонувати структуру системи єдиної державної експертно-криміналістичної діяльності;
- розробити методику організації контролю діяльності експерта з виробництва експертиз у системі єдиної державної експертно-криміналістичної діяльності.

Виклад основного матеріалу.

Як показує практика, експертні підрозділи, зосереджені в різних міністерствах і відомствах, не забезпечують єдності ні в організації експертно-криміналістичної діяльності, ні в керівництві нею, ні в плануванні роботи, ні в реалізації основних функцій експертних підрозділів, форм їх взаємодії, ні, що дуже важливо підкреслити, в розробці та застосуванні єдиних методик експертних досліджень, ні в матеріально-

технічному і кадровому забезпеченні. Тим часом в експертній діяльності повинні бути єдність цілей, змісту, форми, функцій, засобів і методів, відомча незалежність [2; 3].

У зв'язку з викладеним, незважаючи на присутність в Україні державної кримінально-виконавчої служби, назріла гостра необхідність створення єдиної державної експертно-криміналістичної служби в Україні. Вона повинна включати в себе мережу експертних установ, організаційно виділених з деяких міністерств і відомств, за винятком установ Міністерства охорони здоров'я України, що має місце в багатьох країнах Європи і Азії.

Така думка підтверджується результатами опитування співробітників практичних органів: 98% експертів, 64% слідчих і 93% суддів підтримали дану пропозицію.

Ідея створення єдиної державної експертно-криміналістичної служби не суперечить законодавству України. Об'єктивна передумова її створення полягає в тому, що не існує ніяких концептуальних засад експертно-криміналістичної діяльності, які обґрунтовують її поділ по відомствам. Створення такої служби дозволить вирішити цілу низку проблем, зокрема:

- 1) поліпшити умови роботи, науково-технічну оснащеність і підвищити ефективність експертної діяльності;
- 2) повністю виключити можливість впливу на експертів з боку зацікавлених органів та осіб;
- 3) ліквідувати деяку суб'єктивну позицію експертів, пов'язану з їх відомчою приналежністю, особливо коли це відомство пов'язано з розкриттям і розслідуванням злочинів;
- 4) поставити всі експертні установи та їх співробітників в рівні умови роботи;
- 5) ліквідувати міжвідомчі бар'єри і різні підходи до організації проведення судових експертиз;
- 6) створити більші експертні установи на місцях з більшими можливостями;
- 7) більш обґрунтовано регулювати чисельність експертів і їх спеціалізації за видами експертиз в судово-експертній установі, що обслуговує певне територіальне утворення;
- 8) підвищити ефективність управління діяльністю експертно-криміналістичних установ [1; 4].

Створення єдиної державної експертно-криміналістичної служби вимагає виключення виробництва судових експертиз на платній основі.

Саме створення єдиної державної експертно-криміналістичної служби дасть можливість забезпечити експертів відповідними науково-технічними досягненнями і матеріальними ресурсами, що, в свою чергу, підвищить ефективність експертно-криміналістичної діяльності.

Система єдиної державної експертно-криміналістичної діяльності в Україні може мати наступну структуру:

- Державний департамент судових експертиз України з його центральним апаратом;
- обласні управління судових експертиз з їх структурними підрозділами.

Контроль якості оформлення висновку експерта повинен здійснюватися шляхом вибіркового рецензування за умови відбору копій заключень експертів безпосередньо перевіряючим співробітником підрозділу вищого рівня.

Пропонована організація контролю діяльності експерта з виробництва експертиз має низку таких переваг порівняно з наявною:

- 1) контролюється сам процес експертного дослідження;
- 2) підвищується якість і достовірність проведених експертиз;
- 3) стимулюється сумлінне ставлення експерта до своїх обов'язків;
- 4) керівник експертно-криміналістичної служби звільняється від функції здійснення контролю якості експертиз, і знижується його зацікавленість в приховуванні справжнього стану;
- 5) знижується суб'єктивність при оцінці якості експертних досліджень за рахунок виключення керівника експертно-криміналістичної служби з цього процесу;
- 6) зменшується ймовірність порушення принципу незалежності експерта, тобто законності при здійсненні судово-експертної діяльності [1; 3].

Проведення повторних та додаткових експертиз також є однією з форм контролю діяльності експерта. Їх призначення дозволяє керівнику експертно-криміналістичної служби з'ясувати підстави і причини таких дій, оцінити недоліки в роботі експерта.

Розгляд повторної експертизи як однієї з форм контролю діяльності експерта пред'являє до її організації наступну низку вимог:

- для підвищення об'єктивності результатів її проведення має завжди доручатися комісії експертів;
- з метою підвищення достовірності та виключення будь-якого впливу повторна експертиза не повинна проводитися в експертній установі, де була проведена первинна;
- керівник експертно-криміналістичної служби, в якій проводилася первинна експертиза, повинен бути поінформований в обов'язковому порядку про результати повторної експертизи, але тільки після закінчення її проведення [2; 4].

В даний час в експертно-криміналістичних підрозділах органів внутрішніх справ не передбачений контроль з боку його керівника за участю фахівців в слідчих діях. Тим часом, такий контроль необхідний для своєчасного залучення співробітників до участі в слідчих діях, якісного застосування криміналістичних засобів і методів, а також обліку та розподілу навантаження серед співробітників. Відповідно, подібний контроль слід передбачити і в нормативних актах держави.

У цілому, оцінка діяльності експертно-криміналістичних служб потребує вдосконалення. У зв'язку з цим необхідно відмітити, що слідчий, призначаючи експертизу, ставить задачу експерту, яка визначається низкою завдань. Діяльність експерта повинна оцінюватися якістю і повнотою вирішення цих завдань, тобто висновками в його укладенні. Так як доказове значення мають лише категоричні висновки, вважати поставлену задачу виконаною повністю можна за умови відповіді експертом на всі поставлені питання в категоричній формі. Отже, критерієм оцінки діяльності експерта є відповіді на поставлені питання в постанові про призначення експертизи. При цьому показником якості можна вважати кількість вирішених питань в категоричній формі від усіх поставлених.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, на підставі проведеного дослідження було отримано наступні результати.

1. Обґрунтовано необхідність створення єдиної державної експертно-криміналістичної служби в Україні. Підкреслено, що зазначена служба дозволить: поліпшити умови роботи, науково-технічну оснащеність і підвищити ефективність експертної діяльності; ліквідувати міжвідомчі бар'єри і різні підходи до організації проведення судових експертиз; створити більші експертні установи на місцях з більшими можливостями та підвищити ефективність управління діяльністю експертно-криміналістичних установ.

2. Запропоновано структуру системи єдиної державної експертно-криміналістичної діяльності. Відмічено, що ця система повинна містити Державний департамент судових експертиз України з його центральним апаратом та обласні управління судових експертиз з їх структурними підрозділами.

3. Розроблено методику організації контролю діяльності експерта з виробництва експертиз у системі єдиної державної експертно-криміналістичної діяльності. Акцентовано увагу на проведенні повторних та додаткових експертиз як на додатковій формі контролю діяльності експерта, що дозволяє керівнику експертно-криміналістичної служби з'ясувати підстави і причини таких дій, оцінити недоліки в роботі експерта.

Література.

1. Крылов В. В. Современная криминалистика. Правовая информатика и кибернетика / В. В. Крылов ; науч. ред. : Н. А. Лопашенко. – М : ЛексЭст, 2007. – 288 с.
2. Крылов И. Ф. Криминалистика: Учебник / И. Ф. Крылов, А. И. Бастрыкин. –М. : Дело, 2007. – 934 с.
3. Шеремет А. П. Криміналістика : навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / А.П. Шеремет. – Чернівці : Наші книги, 2008. – 440 с.
4. Федотова О. А. Експертно-криміналістичне забезпечення розкриття та розслідування злочинів: практика, досвід, проблеми / О. А. Федотова. К. : ДНДЕКЦ МВС України, 2014.– 47 с.

References.

1. Krylov, I. F. (2007). Criminalistics. Business, Moscow, Russia, P. 934.
2. Krylov, V. V. (2007). Modern criminalistics. Legal informatics and cybernetics. LexEst, Moscow, Russia, P.288.
3. Sheremet, A. P. (2008). Kry`minalisty`ka [Criminalistics], Nashi kny`gy`, Chernivci, Ukraine, P. 440.
4. Fedotova, O. A. (2014), Ekspertno-kry`minalisty`chne zabezpechennya rozkry`ttya ta rozsliduvannya zlochy`niv: prakty`ka, dosvid, problemy` [Expert and criminalist ensuring of disclosure and investigation of crimes], DNDEKCz MVS Ukrayiny`, Kyiv, Ukraine, P. 47.

Стаття надійшла до редакції 28.02.2019 р.